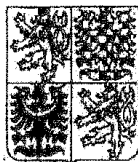

II. ÚS 372/04

DOŠLO DNE
- 5 -09- 2005
Mgr. Roman Fojtáček

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovčkové o ústavní stížnosti Mgr. Jiřího Nevřely, soudního exekutora Exekutorského úřadu Praha – východ, Rebořova 44, Praha, zastoupeného Mgr. Romanem Fojtáčkem, advokátem se sídlem v Praze 2, Vinohradská 6, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 3. 2004, čj. 21 Co 603/2003-43, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové, jako účastníka řízení, a společnosti [redacted], s.r.o., [redacted], IČ: [redacted], zastoupené [redacted], advokátem se sídlem v [redacted], jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 3. 2004,
čj. 21 Co 603/2003-43, se z r u š u j e.

Odůvodnění:

Včas podanou ústavní stížností, která i v ostatním splňovala podmínky, stanovené zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení shora označeného usnesení Krajského soudu v Hradci Králové s tím, že jím byla porušena jeho práva, garantovaná čl. 95 odst. 1 Ústavy, čl. 9 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Ústavní soud si k projednání a rozhodnutí věci vyžádal spis Okresního soudu v Hradci Králové, sp. zn. Nc 8592/2003, z něhož zjistil následující:

Usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 4. 2003, čj. Nc 8592/2003-8, byla nařízena exekuce rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 5. 2001, čj. 33 Cm 27/2001-60, k uspokojení pohledávky oprávněné společností [redacted], se sídlem [redacted] (dále též „oprávněná“), proti povinné společnosti [redacted] (dále též „povinná“), ve výši [redacted] s 11% úrokem z prodlení od 1. 1. 2000 do zaplacení, k uspokojení nákladů předcházejícího řízení ve výši [redacted] Kč a k úhradě nákladů exekuce. Provedením exekuce byl pověřen stěžovatel.

Usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 2. 7. 2003, čj. Nc 8592/2003-13, který rozhodl vyšší soudní úředník, byl návrh soudního exekutora (stěžovatele) na zastavení shora uvedené exekuce zamítnut (výrok I.) s tím, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II.). Usnesením téhož soudu ze dne 5. 9. 2003, čj. Nc 8592/2003-24, bylo toto usnesení ve výroku I. změněno tak, že shora uvedená exekuce se zastavuje. Tentýž soud dále usnesením ze dne 12. 11. 2003, čj. Nc 8592/2003-28, rozhodl, že povinná je povinna nahradit stěžovateli jakožto soudnímu exekutorovi náklady exekuce ve výši 5.684,- Kč a oprávněné náklady exekuce ve výši 28.366,- Kč.

Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel odvolal s tím, že důvodem zastavení exekuce byl nedostatek majetku povinné, a pokud byla tato zavázána k úhradě nákladů exekuce, znamená takové rozhodnutí ve svém důsledku, že náklady exekuce ponese stěžovatel ze svého. K náhradě nákladů má být proto zavázána oprávněná.

Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 30. 3. 2004, čj. 21 Co 603/2003-43, nyní napadeným ústavní stížností, změnil rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku o náhradě nákladů exekuce exekutorovi tak, že exekutor nemá právo na náhradu nákladů exekuce. V odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že povinná zanikla výmazem z obchodního rejstříku dne 16. 5. 2003. Ztotožňuje se sice se závěrem soudu prvního stupně, dle něhož by vzhledem k důvodu zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. c) zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „o.s.ř.“), měla mít povinnost k náhradě nákladů exekuce povinná, usoudil nicméně, že ji nelze k této náhradě zavázat, neboť ztratila výmazem z obchodního rejstříku způsobilost být účastníkem řízení. Exekuce nebyla zastavena v důsledku procesního zavinění oprávněné, a proto ani jí nelze podle § 89 zák. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (dále jen „ex. řád“), uložit povinnost nést náklady exekuce. Náklady exekuce nehradí exekutorovi ani stát. Exekutor proto nemá na náhradu nákladů exekuce právo.

Posledně uvedené rozhodnutí napadá stěžovatel v projednávané ústavní stížnosti. Nesouhlasí se závěry krajského soudu, že oprávněné nelze přičítat zavinění za zastavení exekuce, a nelze jí proto uložit povinnost k náhradě nákladů exekutora. Argumentem *a contrario* lze podle stěžovatele z napadeného usnesení dovodit, že zavinění za zastavení exekuce v tomto případě lze přičíst soudnímu exekutorovi. Ten však řádně vedl exekuci a vyčerpал všechny zákonné prostředky k tomu, aby pohledávku oprávněného uspokojil. Naopak oprávněný je v takových případech tou/tím, kdo exekuci navrhuje, aniž by měl/a informace o majetku povinného a tou/tím, kdo vstupuje do obligačních vztahů s nebonitními dlužníky. Stěžovatel tedy napadá interpretaci a aplikaci občanského soudního řádu soudem. Domnívá se, že soud musí přihlížet k tomu, že občanský soudní řád byl přijat v době, kdy

exekuční řád ani institut soudního exekutora neexistovaly. V současné době musí být o.s.ř. aplikován v úzké vazbě na exekuční řád a jeho specifika. Vložení ustanovení § 89 do exekučního řádu bylo dle něj nepochybně vedeno snahou zákonodárce upravit režim nákladů exekuce při zastavení exekuce odlišně, a zohlednit tak specifika exekučního řízení. Dále připomíná, že soudní exekutor je povinen nařízenou exekuci provést bez ohledu na svou vůli. Pokud tuto činnost provádí rozhodnutím soudu fakticky bez odměny, je podroben nucené práci. Nadto musí ze svého majetku hradit i hotové výdaje exekuce, čímž je přelomena i ochrana vlastnického práva, neboť jeho majetek je tím zmenšován. Odkazuje dále na ustanovení § 3 odst. 1 a 2 ex. řádu a dovozuje, že by se soudní exekutor v hypotetickém případě, kdy by neměl příjem ze správy vlastního majetku, portfolio jeho exekucí tvořily případy nemajetných povinných a obecné soudy postupovaly shodně s projednávaným případem, ocitl zcela bez příjmů. I z toho je zřejmé, že stížností napadené usnesení je neústavní a zcela absurdní. Dodává, že drtivá většina soudů v případě zastavení exekuce pro nedostatek majetku povinného ukládá povinnost uhradit náklady exekuce oprávněnému. Pokud by se však stal praxí ukládání povinnost nemajetnému povinnému, znamenalo by to likvidační minimálně menších exekutorských úřadů a prohlášení konkursu.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, vyzval Ústavní soud účastníka řízení, Krajský soud v Hradci Králové, a vedlejší účastníci řízení, [redacted], a.s., se sídlem [redacted], aby se k projednávané ústavní stížnosti vyjádřili.

Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření ze dne 15. 7. 2004 pouze odkázal na odůvodnění napadeného usnesení s tím, že stížnost považuje za neúvodnou a navrhuje, aby byla zamítnuta.

Pokud jde o společnost [redacted], bylo zjištěno, že tato společnost zanikla bez likvidace v důsledku převzetí jejího jmění nástupnickou společností [redacted], s. r. o., se sídlem v [redacted]. S touto společností [redacted], proto Ústavní soud nadále jednal jako s vedlejší účastníci. Z jejího vyjádření pak vyplynulo, že tato neshledává napadené rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové rozhodnutím, porušujícím ústavně garantovaná práva sěžovatele.

Povinná, společnost [redacted], zanikla výmazem z obchodního rejstříku dne 16. 5. 2003.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud mnohokrát v minulosti zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů a že není vrcholem jejich soustavy (stov. čl. 81, čl. 90 Ústavy). Proto na sebe nemůže atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností za předpokladu, že soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny (čl. 83 Ústavy ČR). Ústavní soud na druhé straně opakovaně připustil, že aplikace a interpretace právních předpisů obecnými soudy mohou být v některých případech natolik extrémní, že vybočí z meze hlavy páté Ústavy, a zasáhnou tak do některého ústavně zaručeného základního práva. Ústavní soud shledal, že právě k takovému zásahu do ústavně garantovaného práva v projednávaném případě došlo.

Jádrem projednávané ústavní stížnosti je posouzení, zda aplikace a interpretace příslušných ustanovení exekučního řádu, provedená obecnými soudy, na základě níž bylo shledáno, že v projednávaném případě nemá stěžovatel nárok na náhradu nákladů exekuce, je ústavně konformní. Krajský soud vzhledem k tomu, že exekuce byla zastavena podle § 268 odst. 1 písm. e) o.s.ř., konstatoval, že povinnost k náhradě nákladů exekuce by měl mít povinný, který však ztratil způsobilost být účastníkem řízení ke dni 16. 5. 2003, a tuto povinnost mu proto nelze uložit. Exekuce nebyla zastavena v důsledku procesního zavinění oprávněného při nařízení exekuce nebo v průběhu exekuce, a oprávněnému proto nelze uložit podle § 89 exekučního řádu povinnost k náhradě nákladů exekuce. Tyto náklady nemuse ani stát. Exekutor, tedy stěžovatel, proto nemá na jejich náhradu právo. Tyto závěry stěžovatel napadá a tvrdí, že jimi obecný soud zasáhl do jeho práv, zaručených čl. 95 odst. 1 Ústavy, čl. 9 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud ve svých rozhodnutích opakovaně konstatoval, že ačkoli je vázán petitem a nemůže jej měnit, toto neplatí pro odůvodnění ústavní stížnosti. Nemá tedy v rozporu s jeho posláním, když je napadené rozhodnutí orgánu veřejné moci přezkoumáno i z jiných hledisek (srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 305/99, Ústavní soud ČR, Sběrka nálezů a usnesení, sv. 20, C.H. Beck, 2001, str. 217 a násl.; nálezy sp. zn. I. ÚS 129/99, Ústavní soud ČR, Sběrka nálezů a usnesení, sv. 18, C.H. Beck, 2001, str. 243 a násl.). Vzhledem k tomu, že stěžovatel svým podáním zpochybňoval též postup soudu při aplikaci a interpretaci příslušných ustanovení exekučního řádu, zabýval se Ústavní soud také tím, zda v projednávané věci nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces, ačkoliv porušení tohoto práva stěžovatel výslovně netvrdil. Ústavní soud totiž opakovaně judikoval, že rozhodnutí obecného soudu by bylo možno považovat za protiústavní, pokud by byly právní závěry výsledkem takové interpretace a aplikace právních předpisů, jež jsou v extrémním nesouladu s vykonávanými skutkovými zjištěními, interpretace a aplikace, jež vybočují z mezí ústavnosti, svévolné interpretace příslušného ustanovení právního předpisu nebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přijatý formalismus) (srov. např. nálezy ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. III. ÚS 224/98, Ústavní soud ČR, Sběrka nálezů a usnesení, sv. 15, C.H. Beck, 2000, str. 17 a násl.).

Ústavní soud při svých úvahách zohlednil primárně charakter činnosti vykonávané exekutorem tak, jak vyplývá z exekučního řádu. Stát exekučním řádem přenesl na exekutory část svých mocenských pravomocí. Současně stanovil, že exekutor vykonává tuto činnost nezávisle a nestranně (§ 2 ex. řádu). Nezávislost exekutora je zabezpečena v rámci exekučního řádu různými způsoby, mimo jiné též úpravou, obsaženou v § 3, dle něhož exekutor vykonává exekuční a další činnost za úplatu a současně je omezen na výdělečných činnostech - jeho činnost je neslučitelná s jinou výdělečnou činností s výjimkou správy vlastního majetku (může však i za úplatu vykonávat činnost vědeckou, publikační, pedagogickou, ilumočnickou, znaleckou a uměleckou). Nelze současně nezmínit, že s ohledem na ustanovení § 30 exekučního řádu lze provedení požadovaných úkonů v rámci exekuce odmítnout jen z velmi omezených důvodů. Exekutor tedy zásadně nemá volnost při výběru provedení exekuce. Nezávislost exekutora (i ekonomická) na státu je základním předpokladem exekutorovy nestrannosti při výkonu exekuční činnosti (srov. mj. důvodovou zprávu k exekučnímu řádu).

Ustanovení exekučního řádu, která upravují náhrady nákladů exekuce, proto musí být aplikována a interpretována s ohledem na specifické postavení exekutora v řízení o exekucích a nezbytnost zachování a setření jeho nezávislosti. Jestliže na jedné straně zákonodárce vyjádřil zcela zjevně svůj úmysl, aby exekutor vykonával svou činnost za úplatu, přičemž toto

ustanovení chrání jeho nezávislost, nelze další ustanovení téhož právního předpisu aplikovat a interpretovat zcela opačně, s tímto úmyslem v rozporu, tedy ignorovat specifika jeho postavení a v řízení o exekuci mu nepřiznat nejen odměnu, ale ani náhradu dalších nákladů, při provádění exekuce vzniklých. To vše pochopitelně platí pouze tehdy, pokud by takový záměr zákonodárce z příslušných ustanovení exekučního řádu, jimiž se upravuje náhrada nákladů řízení, explicitně nevyplýval. K takovému závěru však podle Ústavního soudu nelze dospět. Podle § 87 odst. 2 a 3 exekučního řádu leží povinnost k úhradě nákladů exekuce zásadně na povinném, a to jak vůči oprávněnému, tak i vůči exekutorovi. Podle § 89 však soud může uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce, dojde-li k zastavení exekuce. Vzhledem k premise, že náklady exekutora musí být nahrazeny, tedy musí mu být zajištěna „úplata“, jak zaručuje § 3 exekučního řádu, není možné náhradu nákladů exekutora odmítnout s odkazem na subsidiární užití občanského soudního řádu pro nedostatek „procesního zavinění“. Pro tento případ exekuční řád zjevně „stanoví jinak“ a subsidiární použití o.s.f., na nějž odkazuje § 52 exekučního řádu, je vyloučeno. Náklady exekuce tedy musí hradit buď povinný a, není-li to možné, tedy jestliže soud dospěje k závěru, že jsou důvody proto, aby neuložil povinnost k náhradě nákladů řízení povinnému, musí být rozhodnuto o uložení povinnosti náhrady nákladů oprávněnému. Oprávněný tak musí při podání návrhu na provedení exekuce toto riziko s ohledem na možnosti povinného zvážit. Každé takové rozhodnutí soudu musí být pochopitelně řádně odůvodněno.

V projednávaném případě byl návrh na provedení exekuce podán poté, co byl usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. března 2003 čj. 45 K 11/2003-13 zamítnut návrh na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku obchodní společnosti (povinné), tedy za situace, kdy oprávněné mohlo být zřejmé, že ani cestou exekuce zjevně nedosáhne úspěchu. Pokud za dané situace tuto cestu zvolila, přičemž pověřený exekutor zásadně neměl možnost její provedení odmítnout, nelze po exekutorovi spravedlivě požadovat, aby tíhu nákladů na zjevně bezúspěšnou exekuci nesl sám.

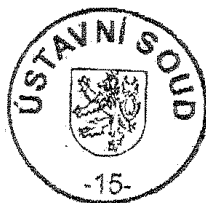
Jestliže tedy soud při svém rozhodování zcela pomínul kogentní ustanovení § 3 exekučního řádu a nárok na úplatu exekutorovi odepřel, vynyká se jeho rozhodnutí zcela zjevně nosnému principu, na němž je exekuční řád vybudován, a ohrožuje i *pro futuro* nezávislost exekutora. Podle názoru Ústavního soudu obecný soud interpretoval a aplikoval příslušná ustanovení exekučního řádu natolik extrémně, že tímto svým postupem zjevně vybočil z mezí ústavnosti, a zasáhl tak do práv stěžovatele, jakožto účastníka řízení, v němž se rozhodovalo o úhradě nákladů exekuce, jež mu vznikly, na spravedlivý proces.

S ohledem na výše uvedené tedy lze konstatovat, že pokud je exekutor pověřen provedením exekuce, vzniká mu tím nárok na úplatu, za níž tuto činnost provozuje. I v projednávané věci tak stěžovatel nesporně tento nárok vznikl a jeho výše byla soudem také vyčíslena na 5.684,40 Kč, což je 3000,- Kč na odměnu exekutora, 2.419,90 Kč na náklady exekutora, náhrady za doručení písemností exekutorem a náhrady za ztrátu času a 264,50 Kč na daň z přidané hodnoty. Jestliže tedy soud shora popsáním ústavně nonkonformním způsobem rozhodl, že tyto náklady, a to včetně hotových nákladů, ponese sám exekutor, resp. že na jejich náhradu nemá nárok, zasáhl tím nepochybně též do práva stěžovatele vlastnit majetek, garantovaného čl. 11 Listiny, neboť vlastní majetek exekutora byl tímto způsobem neoprávněně zmenšen.

Vzhledem k tomu, že Ústavní soud již ve shora popsaných skutečnostech sledal porušení základních práv stěžovatele a důvod pro zrušení napadených rozhodnutí, nezabýval se již dalšími námitkami, uvedenými v ústavní stížnosti. Ze shora uvedených důvodů proto po provedeném řízení bez nařízení ústního jednání se souhlasem účastníků napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 3. 2004, čj. 21 Co 603/2003-43, zrušil [§82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

P o u č e n í: *Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.*

V Brně dne 8. srpna 2005

Jiří Nykodým
předseda senátu